

PROYEKT

**MOLDOVA RESPUBLİKASI
ÜÜRETİM, KULTURA HEM AARAŞTIRMA BAKANNII
KALİTÄ ETİŞTİRMÄK AGENTSTVOSU**

GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA OKUMAKLARI

**IV-cü klaslarda son testlemäk için
Programa**

Chişinău, 2019

Programanın içindekilii

- I. Önsöz**
- II. “Gagauz dili hem literatūra okumakları” predmetin statusu**
- III. Dördüncü klasın gagauz dili hem literatūra okumakların speşifika kompetenşiyaları**
- IV. Temaların kompetenşiyalara görä açıklaması.**
- V. Kompetenşiyaya görä testtä sınışların örnekleri/modelleri (ekzamenin strukturası)**
- VI. 4-cü klasta son testlemäk için “Gagauz dili hem literatūra okumakları” predmetin içindekilii.**
- VII. Speşifikasiya matrişası**
- VIII. Testin modeli**
- IX. Testin kantarlamak sheması**

Bibliografiya

I. ÖNSÖZ

“Gagauz dili hem literatūra okumakları” başlankı klaslarda ayırı bir predmet gibi Gagauzıya şkolalarında götürüler.

IV-cü klasta komunikativ hem söz kompetençiyasında üürenicilär kurikulumda belli edili gibi, läüzım: annatma, fikirlemä, yazdırma tekstin içindekiliinä kısadan (ayırılmalı) analiz yapsınnar, personajlara harakteristika verärkän, süretlerin yaptıklarına kendi bakışını, kantarlamasını gösterebilir; mini-yaratmada yazdırma, fikirlemä, annatma elementlerini kullanırlar.

Gagauz dili hem literatūra okumaklarını üürenän hem üüredän uşakların hem büyüklerin dikatını çekeriz, ki üüretim proçesinde önemni diişilmekler oldu:

- “Gagauz dili hem literatūra okumakları” predmetin kompetençiyaları (eni 2019 y. kurikulumununa görä) kuruldu;
- Kompetençiyaları tamannamak için kompetençiya birimneri düzüldü;
- İçindekiliin birimneri ikinci grafada verili h.b.

Onuştan, yukarda açıklanı fikirlerä görä başlankı klaslarda son testlemek başarılı geçirmek için bu programa düzüldü. Gagauz dilin hem literatūra okumakların kantarlamasında başlankı şkola için seslemek, lafetmek, okumak, yazmak esaba alınêr, angıların yardımınnan kurikulumun baş kompetençiyaları oluşturulêr.

Bugünkü istediklerä görä üüretmek proçesinde sayılêr, ani testlemek bu en efektif hem kaliteli kantarlamak.

Açıklayalım, ki:

- testlemek herbir şkolada bir uurda geçirilsin;
- kurikulumun kompetençiyaları hem testlemenin neetleri olsunnar bir uurda;
- kurikulumun kompetençiyaların hem testlemek geçirilmesinin arasında baalantıları olsun.

Herbir üürenici başlankı şkolanın başarması için düşer test yazsın. Testler verilmiş baremä görä kantarlanêr. Testlemek yazmak formasında geçiriler. Tamannamak vakıdı 60 minut sürer, angısından 10 minut psikologiyä tarafından hazırlanmaklar hem baş yapraan yazdırılması geçer, ama kalan 50 minutta test yazılêr.

Test gösterer gagauz dilindä üüreincilerin bilgilerini, becermelerini, sınışmaklarını okumakta hem yazmakta

II. “GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATÜRA OKUMAKLARI” PREDMETİN STATUSU

Gagauz dili, ana dili olarak, kişinin hertaraflı terbiyetmesindä bir büyük faktordur. O başlankı klasların üürenicilerindä söz hem komunikativ becermelerini oluşturêr, angıları yaşamanın türlü-türlü sferalarında läüzım. Bu becermekler, korunmuş informaçiya kolaylıkları gibi, yardım ederler evladboyların arasında baalantıları oluşturmaa, insannarda dil uurununu, adamın soşial üzünü, onun soşial aktivliini, kultura hem intelektual uurununu, ruh dünnesinin oluşturmasını gösterer. Bu üzerä predmetin içindekiliindä çok informaçiya gagauz halkın istoriyası için, onun kultura için var. Haliz dildä görünen halkın kultura, istoriyası, adetleri, tradiçiyaları hem mentaliteti. Bundan kaarä, gagauz dili predmetinin içindekiliindä var çok material gagauz halkın hem Gagauz Erindä, Moldova Respublikasında yaşayan başka halkların da istoriya ilerlemesi için.

“Gagauz dili hem literatūra okumakları” dişiplinanın statusu – üürenmek predmetidir.

Başlankı klaslarda ana dilini üüretmäk üürenicilerin dil hem literaturaya okumaları üürenmesindä bitkinci etaptır. Onun için 4-cü klaslarda, taa genişän gösteriler önemni ideyaların hem neetlerin sisteması. Gagauz dilinin hem literaturaya okumaların genel neeti buydur: ***ilerletmää üürenicilerin baalantılı sözünü, taa ii düzmäü onnarın söz kompetenşiyasını, üüreniciyä komunikativ yolunu vermäü.***

Başlankı klaslarda gagauz dilin hem literaturaya okumaların içindekiliinä aşadaki komponentleri girer:

- dilin sisteması hem sözü için bilgilär;
- gagauz genel dil bilgilerin özellikleri hem onnarın kullanması;
- gagauz literaturaya dilin normaları için bilgilär;
- lääzımnı bilgilär hem becermeklär annamakta, lafetmektä, okumakta, yazmakta;
- kultura - söz bilgileri hem becermekleri;
- bilgilär, angıları göstererlär, nicä dildä gagauz halkın hem başka da Moldovada yaşayan halkların istoriyasının, adetlerinnän hem kultasının sıkı baalantılar var.

III. GAGAUZ DİLİNİN SPEŞİFİKA KOMPETENŞİYALARI (Kurikulum başlankı klaslara deyni, 2018 y.)

1. Türlü söz situaşiyalarında aazdan informaşiyaların kavraması hem annaması, üüretmäk proşesindä kendi dikatlını göstereräk.
2. Komunikativ kontekstinä denkliini göstereräk, aazdan informaşiyaların enidän kurması.
3. Türlü söz situaşiyalarında yazılı informaşiyaların kavraması hem annaması, uygun okumak tehnikasını göstereräk.
4. Söz kontrolünü hem yaratıcı çalışmasını göstereräk, yazılı informaşiyaların enidän kurması.
5. Üürenmäk kendibaşlını göstereräk, bilgi verici, praktika hem komunikativ davalarını çözmää deyni dil bilgilerin kullanılması.
6. Okumak meraklını göstereräk, millet, gagauz hem dünnä kultasını üürenmää deyni, okuyan çalışmasının önetmesi.

IV. TEMALARIN KOMPETENÇİYALARA GÖRƏ AÇIKLAMASI

Literatura tekstindü (OKUMAK)

<i>Speçifika kompetençiyaları</i>	<i>Kompetençiyaların birimneri</i>	<i>Kantarlamak neetleri</i>
1. Türlü söz situaçiyalarında aazdan informaçiyaların kavraması hem annaması, üüretmək proçesindä kendi dikatlını göstererek.	• Durguçluk nişannarını esaba alarak, teksti annamaklı, demekli okumaa. • Annamaa tekstin içindekiliini, açıklamaa öz fikirini. • Ayırmaa işidilmiştän o informatiyayı, angısı temaya uyêr. • Tanımaa tekstin temasını hem öz fikirini, maanasının açıklamasını, açıklamanın sıralunı, dooruluunu hem sözün demekliini. • Erleştirmää erlerinä karışık annatma parçalarını logikaya, hronologiyaya görä da yapmaa yugun bir yaratma. • Verilmiş yaratmanın janrasını tanımaa bilmeycä, söyleyiş, masal, şaka, sayılmak, folklor (halk yaratmaları), şiir, annatma. • Kullanmaa dil hem başka söz kolaylıklarını (intonaçiyayı, logika urgusunu, hızlılunı, duyguluunu). • Becermää okunmuş teksttä bilinän lafları tanımaa. • Okunmuş teksttän cümleleri çıkarmaa.	Üürenici läüzüm becersin: ✓ Teksti annamaklı, demekli okumak. ✓ Tekstä görä soruşlara cuvap vermäk. ✓ Verili variantlardana dooru başlık seçmäk. ✓ Kısadan tekstin içindekiliini plana görä yada plansız annamak. ✓ Teksttän alınma laflara sinonim, antonim bulmak. ✓ Okunmuş tekstin yazılı çıkışlarını yapmak. ✓ Yaratmanın janrasını bellietmäk. ✓ Verili yardımcı lafları dooru kullanmak. ✓ Okunmuş yaratmanın temasını hem öz fikirini bulmak. ✓ Annatmaları, masalları, şiirleri hem başka janraları dooru, duygulu, okumak. ✓ Teksttä verili annaşılmayan lafları seçmäk. ✓ Tekstin içindekiliini plana görä annatmak.

2. Komunikativ kontekstinä denkliini göstererek, informacijaların enidän kurması.	• Okunmuş tekstin içindekiliinä görä soruş koymaa hem onnara cuvap bulmaa. • Kurmaa söz temasına görä dialog, monolog. • Bilmää annatma söz tipinin struktura elementlerini. • Tanımaa yazdırma hem fikirlemä söz tiplerini praktika uurunda, onnarın elementlerini kullanmaa annatma söz tipinin içindekiliindä. • Kurmaa verilmiş temaya görä türlü söz tiplerindä tekst. • Kantarlamaa personajların yaptıklarını hem bulmaa yaptıkların sebeplerini.	Ürenici lääzım becersin: ✓ Okunmuş tekstin içindekiliinä görä soruş koymak hem onnara cuvap bulmak. ✓ Dialoglu hem monologlu sözü bilmäk, dialog kurmak. ✓ Bir obyekt için informacija hem onun açıklamak. ✓ İnformacija lafedilän obyekt için, onun nişannarını sayıklamak, lafedilän obyektini kantarlamak. ✓ Lafları temel maanada da, ikincili maanada da kullanmak. ✓ Tekstin soruşlarına cuvap kurmak. ✓ Tekstleri abzaflara bölmäk, herbir abzaftı adlamak. ✓ Verilmiş temaya görä tekst kurmak. ✓ Lafların hem deyimnerin annaşılmaz maanalarını açıklamak. ✓ Personajların yaptıklarını kantarlamak. ✓ Tekstin içindekiliinä, dilinä görä redaktija yapmak.
3. Türlü söz situacijalarında yazılı informacijaların kavraması hem annaması, uygun okumak tehnikasını göstererek.	• Kendi-kendinä okumaa, annamaa okunmuşu. • Bilmää birsoy paylı cümleleri. • Becermää birsoy paylı baalayıcısız cümlä kurmaa. • Brakmamaa bir dä annaşılmaz laf (kullanmaa sözlüü). • Bilmää lafları – dooru serbest onnarı kullanmaa. • Göstermää meraklık personajların yaptıklarına. • Okumaa teksti dooru, annamaklı, hızlı hem demekli.	Ürenici lääzım becersin: ✓ Cümleleri, tekstleri okumak. ✓ Tekstin maanasını annamak. ✓ Yakın hem karşı maanalı laflar teksttä bulmak. ✓ Lafların maanaları teksttä annamak. ✓ Annatmaların, masalların, hem siirlerin personajlarını sıralamak. ✓ Personajları, ard-arda gelän oluşları, oluşların erini hem zamanını açıklamak.

		✓ Lafların temel hem ikincili maanasını kullanmak. ✓ Yakın hem karşı maanalı lafları tanımak. ✓ Tekstin strukturası: çeketmesi, temeli, sonunu bilmäk. ✓ Teksti logikayca bitirilmiş paylara bölmäk. ✓ Tekstin planına görä cuvap vermäk.
6. Okumak meraklıını göstereräk, millet, gagauz, Moldova Respublikasının hem dünnä kulturasını üürenmää deyni, okuyan çalışmasının önetmesi.	• Aaramaa informaçıyayı kiyat temalarına görä (kendibaşına). • Göstermää dikatlık okumaya, göstermää beceriklik artistik yaratmanın estetik kabletmesinä. • Annamaa kendi gagauz milletiini. • Gagauzluunu duymaa halk adetlerini bilmää. • Moldovada yaşayan insannarın halk yaratmaları: masal, annatma, şiir gagauz, rus, moldovan h.b. halkların.	Üürenici läüzüm becersin: ✓ Haberin maanasını annamak. ✓ Tekstin temasını, öz fikirini açıklamak. ✓ Türlü sözleşmäk situaçıyalarında tolerantlık hem hatırlık lafedennerä göstermäk. ✓ Personajların yaptıklarını hem yaptıkların sebeplerini bulmak hem kantarlamak. ✓ Halk adetlerini bilmäk hem kullanmak. ✓ Başka halkların kulturasını saymak.

✓ **Yazılı tekstini kurmaa (YAZMAK)**

Speçıfika kompetençıyaları	Kompetençıyaların birimneri	Kantarlamak neetleri
4. Söz kontrolünü hem yaradıcı çalışmasını göstereräk, yazılı informaçıyaların enidän kurması.	• Bilmää açıklamaa tekstin içindekiliini kendi laflarınnan hem bulmaa onun öz fikirini. • Becermää açıklayan soruşlara cuvap vermää. • Düzmää hem yazmaa cümlä hem kısa tekst dooru gramatika formasında.	Üürenici läüzüm becersin: ✓ Okunmuş tekstin sıralına görä soruşlara cuvap düzmäk. ✓ Tekstin adın hem içindekiliin aralarında baalantı duymak. ✓ Temayı istediklerä görä hertarafça açıklamak. ✓ Verildii temada bilgilerin, becermeklerin uurunu yazmakta göstermäk.

	• Becermää kullanmaa orfografiya sözlüklerini klasta hem evdä. • Eklemää afiksleri lafkuruluşunda vokal garmoniyasına görä. • Becerikli cuvap vermää soruşlara içindekiliinä görä. • Başlın (adın) hem içindekiliin aralarında baalantı bulmaa.	✓ Tekstin gramatika kurallarını dooru kullanmak.
5. Üürenmäk kendibaşlını göstereräk, bilgi verici, praktika hem komunikativ davalarını çözmää deyni dil bilgilerin kullanılması.	• Tanımaa lafları onnarın leksika-gramatika nışannarına görä. • Dooru kullanmaa adlıkların hallarını lafetmektä, yazmakta. • K konsonnan bitän adlıkların hallanması. • Kullanmaa afiksleri hallara görä. • Becermää nışannıkları lafetmektä dooru hallamaa, kullanmaa. • Aderliklär 1-ci, 2-ci, 3-cü üzlerdä birlik hem çokluk sayılarında. • Becermää aderliklerin üzlerini bellietmää. • İşliklerin temel formasını bulmaa. • İşliklerin infinitiv formasını ayırmaa. • Diiştirmää cümlelerdä işlikleri bir zamandan başka zamana, onnarı dooru kullanmaa. • Kendibaşına yaraştırmaa, uydurmaa kendi yazılarını başka örneklärnän.	Üürenici läüzım becersin: ✓ Personajların yaptıklarına (tekstin içindekiliini esaba alarak) kendi bakışını göstermäk. ✓ Birsoy paylarlan cümlä kurmak. ✓ Vokallan, konsonnan hem „k“ konsonnan bitän adlıkların hallanmasını kullanarak. ✓ Hallara görä afiksleri kullanmak. ✓ Aderliklerin üzlerini bellietmäk, onnarın başka söz payların erlerine kullanılmasını becermäk. ✓ İşliklerin zamannara diiştirilmesini bilmäk; ✓ İşlikleri temel hem infinitiv formasına koymak. ✓ Cümlelerin baş hem ikincili paylarını bulmak, onnarı dooru çizmäk. ✓ Verilmiş temaya görä tekst (3-5) cümledän kurmak hem kurallara görä yazmak.
6. Okumak meraklını göstereräk, millet, gagauz, Moldova Respublikasının hem	• Aaramaa informaııyayı kıyat temalarına görä (kendibaşına).	Üürenici läüzım becersin: ✓ Haberin maanasını annamak.

dünnä kulturasını üürenmää deyni, okuyan çalışmasının önetmesi.	• Göstermää dikatlık okumaya, göstermää beceriklik artistik yaratmanın estetik kabletmesinä. • Çıkışları bilmää yapmaa, kendi sözünü bilmää doorutmaa, kuralları koruyarak. • Annamaa kendi gagauz milletliini. • Gagauzluunu duymaa halk adetlerini bilmää.	✓ Okumak kurallarını hesaba almak. ✓ Yazarkan yannışlık kaçırmmamak. ✓ Türlü sözleşmäk situaşiyalarında tolerantlık hem hatırlık lafedennerä göstermäk. ✓ Üreendän geçirmäk hem dalgalanmak oluşlar için. ✓ Halk adetlerini bilmäk hem kullanmak. ✓ Okumaktan sora kendisi için ders çıkarmak.

V. KOMPETENŢİYALARA GÖRÄ SINIŞLARIN MODELLERİ/ÖRNEKLERİ

✓ *Literatura tekstindü*

	<i>Kantarlamak neeti</i>	<i>Testtä soruşların örnekleri</i>
<i>Annamak hem bilgi uuru</i>	Tekstin içindekiliinä görä koyulu soruşlara cuvap verin. Okunmuş tekstä görä bulun <i>kim? nezaman? neredä?</i> olmuş. Yazın hepsini personajları onnarın peydalanmak sıralına	• Dooru variantı çevreyä alın: <i>Yilin angı zamanı için bu yaratmada annadılêr?</i> A. kış B. ilkyaz C. güz • Tekstä görä Mitrani gidärdi: A. evä B. daaya C. uşak başçasına • Hoca Natsradin panayırdan uşaklara almış: A. alma B. kalem C. düdük • Bulun teksttä lafları, angıları gagauzların yortularını, adetlerini gösterer. • Verili teksttä bulun da gösterin gagauzların hem moldvannarın bir türlü yortularını. Paskellä, Lazari günü, Kasım Gagauziyanın günü. • Bulun personaşların milletliini okçaazlan gösterin: Hoca Nastradin moldovan halk geroyu Şalvir Petri gagauz halk geroyu Eläna Kosenzäna bulgar halk geroyu • Yazın üç soruş okunmuş tekstä görä, angıları çeketsinnär butakım: ✓ Kim ✓ Nezaman ✓ Neredä • Baş personajlarını sıralayın.

	görs.	Ayrın verilmiş lafların arasından 4 laf, angıları yardım edersün yazdırmaa Mitrayı, altlarını çizün. (küçük, kahırlı, namuzlu, kızçaaz, fena ürekli, terbedili, üfkeli, acızgan).
Becermäk uuru	Açıklamaa lafın maanasını. Tekstin temasını hem öz fikirini bulmaa	- Angı cümledä laf “büümää” kullanılêr ikincili maanada? a) Başçada büüyärdi zerdeli aacı. b) Kuzucuk çeketti hızlı büümää. c) Çocucaan üreendä büüyärdi umut. - Bulun o cümleyi, angısında bulunêr tekstin temasöz fikiri hem çizün onun altını. - Bulun o cümleyi, angısında bulunêr tekstin öz fikiri hem çizün onun altını. - Koyun tekstin adını da yazın onu.
Analiz hem sintez	Bir cümläylän cevap vermää.	- Koyulmuş soruşa dolu bir cümläylän cevap verin. - Koyun tekstin adını.

✓ *Praktika uurunda dilin kullanması (yazmak)*

	Kantarlamak neeti	Testtä soruşların örnekleri
Annamak hem bilgi uuru	Teksttä verili soruşlara cevap vermää.	- Okunmuş tekst maanayca angı tipä girer? Yazın. - Gösterin adlıkların hallanmasını. - Teksttän verili lafları nazlı - küçüldek formasında yazın. - Paranteza içindän lafları erleştirin erlerinä, koyarak onnarı läazımını sırada, formada
Becermäk uuru	Gramatika kurallarını korumaa. Lafbirleşmesini dooru kurmaa (adlık-nışannık). Halları dooru kullanmaa, afiksleri göstermää.	- Teksttän alınma lafların antonimnerini bulun da yazın. - Teksttän alınma lafların sinonimnerini bulun da yazın. - Verilmiş lafı hallara görä diştirin, afiksleri gösterin.

	İşliklerin zamanını doo ru yazmaa.	• Herbir adlaa birär nişannık skobaların içindän çıkarın da lafbirleşmelerini düzün, onnarı yazın. • Bulun da çizin teksstän üç işlik şindiki zamanda. • Çıkarın teksstän da yazın üç işlik, angıları göstererlär personajın işlemini. • Tekstän çıkarın da sıralayın personajları. • Bir cümläylän soruşa cuvap verin. - Nesoymuş çöşmenin adı? • Verilmiş lafların arasından çıkarın sade onnarı, angılarında var nicä olsun konson dönmesi: (dolap, derä, vakıt, çaşka, zaman). • Verilmiş laflardan söyleyişleri kurun da onnarı yazın: - paası, Dostunun, belli, belada. - dostluu, Kaavi, nacak ta, kesmäz.
<i>Analiz hem sintez</i>		• Bu başlıkları tekstin içindikiliinä görä koyun (1,2,3,4). _____ Girgina avşamadan korudu çiçekleri. _____ Anası kızçaazı uslandırdı. _____ Güneş hem ay onnarın anatarı. _____ Sabaalen Girgina alatladı başçaya. • Bir cümläylän yazılı cuvap verin <i>nezaman</i> hem <i>neredü</i> geçer bu oluş? • Tekstin başlımı düzün da yazın. • Kurun da yazın iki soruş cümlesi bu tekstä görä, angıları çekedilsinnär bu laflarnan: - <i>Kim? Neredä?Nezaman?</i> • Çizin teksstän alınma o lafların altını, angılarında yok/var vokal garmoniyası: - <i>Petruş, sokakta, uşaklar, Serafım,</i> - <i>biçikleta, sıkıdan, olmayacak, istärdi.</i> • Ayırın hem çıkarın hepsi lafları, angıları yardım ederlär yazdırmaa Goguşu hem Todiye

		(zararcılar, kurtarıcılar, canını, ilikçilär)
Kendi tekstini doorutmak	Verili temeya görä kendi tekstini kurmaa (5 cümlä). Verilmiş lafları kullanarak kendi tekstini düzmää. Kontrol yapmaa kendinin sözünä, ki doludan annaışsın tekst.	• Düzün da yazın bir annatma 5 cümledän kendi aylenez için. • Düzün da yazın bir annatma 5 cümledän kendi mamunuz için. • Düzün da yazın bir annatma 5 cümledän sevdii oyuncak için. • Düzün da yazın bir tekst ilkyaz için 5 cümledän verilmiş laflarnan: (güneşli ilkyaz, kaar, gitti derelerä, çiidem, laalä, kuşlar, şen uşaklar, sular, sıcak, geldi, eridi, taraflı, açêr, oynêêr dışarda)

VI. 4-CÜ KLASTA SON TESTLEMÄK İÇİN “GAGAUZ DİLİ HEM LİTERATURA OKUMAKLARI” PREDMETİN İÇİNDEKİLİİ.

Gagauz dili hem literatura okumalarında 4-üncü klaslar için son testlemäk materiallarını düzärkän, esaba alınêr kurikulumun çok önemli neetleri: **okumaa dooru**, **annamaklı hem demekli tekstleri**; **annamaa okunmuş tekstin genel fikirini**; **yazmaa temaya hem gramatika formalarına görä küçüräk yaratma**.

I. Söz - insannarın arasında annaşmak proşesi.

- ✓ Aazdan hem yazılı söz,
- ✓ Dil hem başka söz kolaylıkları.
- ✓ Aazdan sözdä intonaşıya, sesin üüseklii, logika urgusu.
- ✓ Dialoglu hem monologlu söz.
- ✓ Dialogun kuruluşu.

II. Tekst .

- ✓ Tekstin teması.
- ✓ Mikrotema - küçük tema.
- ✓ Tekstin adı
- ✓ Temanın yada öz fikirin açıklaması,
- ✓ Tip maanasına görä sözlerin çeşitleri: *annatma, yazdırma, fikirlemä çeşitleri*.
- ✓ Literatura/diil literatura teksti.

Annatmanın struktura elementleri: bir obyekt için informaşıya hem onun açıklamak *sırası, konu üüseklii* (kulminaşıya) hem sonu.

Söz etiketi: sözleşmäk kurallarını kullanmaa lafedärkän başkasınnan.

III. Cümlä.

- ✓ Cümlelerin baş hem ikincili payları.
- ✓ Birsoy paylı cümlelär.
- ✓ Cümlenin bitkisindä nıřannar,
- ✓ Seseşlär hem bukvalar.
- ✓ Kısım hem urgu.
- ✓ Laf kuruluşu.

- ✓ Vokal garmoniyasına görə vokalların hem konsonnarın yazılması.

IV. Söz payları:

- ✓ **Adlıklar.** Adlıkların hallanması.
- ✓ **K** konsonnun bitən çoxkısımnı adlıkların hallanması.
- ✓ **Nişannık.** Nişannık. Nişannıkların yaraştırma uurları. Nişannıkların hallanması.
- ✓ **Aderlik.** Üz aderliklər 1,2,3-üncü üzlerdä birlik hem çokluk sayılarında. Üz aderliklerin hallanması (genel annamaklar).
- ✓ **İşlik.** İşliklerin zamannara görə diişilmesi (şindiki, mutlak geçmiş mutlak gelecek zamanı).

V. Bilerim hem becererim.

- ✓ İşlikleri dooru zamanda kullanmaa. İşliklerin üzlerdä hem sayılarda diişilmesi şindiki, geçmiş hem gelecek zamannarda. İncä vokallılar hem kalın vokallılar, onların afiksleri. İşliin bellisiz forması.
- ✓ Üürenilmiş söz paylarını tekstlerdä bulmaa, göstermää cümledä onların funksiyyalarını (baş payını - subyekt, predikat osa ikincili pay mı).
- ✓ Cümlelerdä, ayırıp, kullanmaa o lafları taa açık, taa yakışıklı, taa uygun.
- ✓ Çalışmaa, ki cümlelər benzämesinnär biri-birinä, kurumuna görə aazdan sözleşmektä Tekstin teması hem onun öz fikiri bulmaa.
- ✓ Tekstin strukturası (kompozitiyası). Takrirä hem yaratmaya plan kurmaa.
- ✓ Tekstin tekrarı (sıradan, kısadan) kendibaşına kurulu plana görə açıklamaa.

VII. SPEŤİFİKAŤIYA MATRİŤASI

Annamak hem bilgi uuru	Bilmäk hem annamak	Kullanmak (becermeklerin hem sınışların ilerletmesi)	Birleştirmäk (sintez hem integrir)	Toplam
Okunmuş tekst maanayca angı tipä girer? Yazın. Çizin teksttän alınma o lafların altını, angılarında yok (var) vokal garmoniya sı	Tekstin içindikiliinä görə soruşlar (olayın eri hem zamanı, tekstin sıralı, detalleri, açıklamaları) Yazıda: dolu tekst (bir cümlä) soruşa (lara) cuvap	Bulun da gösterin sinonimneri, antonimneri, lafbirleşmelerini. Teksttä Lafın maanasını açıklamaa. Redaktiya yapmaa (orfografiya yannışlıklarını bulmaa). İstediklerä görə cümlä kurmaa. Dooru kullanmaa gramatika kurallarını.	Fikiri oluşturmaa (identifiikaŤiya yapmaa, teksttä bulmaa) yapmaa. Tekstin öz fikirini bulmaa Teksti adlamaa. Kendi tekstini (3-5 cümlä) kurmaa (yaratmaa). Okunmuş teksstän ders almaa.	
Okumak uuru	18%	30%	12%	60%

	9 bal	15 bal	6 bal	30 bal
Yazmak uuru	12% 6 bal	20% 10 bal	8% 4 bal	40% 20 bal
	15 bal	25 bal	10 bal	50 bal
Toplam	30%	50%	20%	100%

Herbir test için ayrı matrița kurulêr. Matrița yardım eder üürediciya taa detaylı testin işlerini seçmää hem üürenicilerin bilgilerini kantarlamaa (kantarlama shemasını dooru kurmaa).

VIII. TESTİN MODELİ HEM KANTARLAMAK SHEMASI

Tamannamak vakıdı 60 min. (bir astronom saadı)

Dikat okuyun teksti.
Koyulmuş soruşlara cuvap verin.

Dikat okuyun teksti. Koyulmuş soruşlara cuvap verin.

Geçti Kolada. Geçti Eni Yıl. Gözâl yortular. Biz kanikulda bulunduk. Yortularda çok gözâl adetlär geçirdik. Kolada gezdik. Traka hêy- hêy gezdik. İnsan bizâ kolaç hem gümüş verdi...

Kiyat ta okuduk, kinoya gittik. Televizorda türlü multilär baktık...

Dädum sölärdi, ani o da küçükkän Kolada hem Traka gezärmiş, nicä da biz. Kışlar ama taa derin olarmışlar. Çok kaar yaayarmış. Onnar ama sevinärmişlär. Biz dä pek sevindik. Bizim insan pek tutêr bu adetleri. Eni Yıl günü sabaalen Yıldızlan gezdik. Taa küçüklär Çıbık-survaki gezdilär. Sora şkolaya Çamçaaza geldik. O pek gözâl donaklıydı. Ayaz-Boba çok baaşışlar getirmişti. Biz türkü çaldık, şiir söyledik, oynadık.

Ayaz-Boba hem ayaz-kızçaaz bizâ baaşışları verdilär. Biz şükür ettik. Dedik gelsinnär her yıl bizâ. Her gün biz dışarda da oynadık. Kaardan adam yaptık. Kızaklan çekindik.

Kanikulda pek isläädi!

Dionis Tanasoglu

1.	Nesoy yortulardı kanikullarda? Doorü variantı cevreyä alın: a) <i>kasım</i> b) <i>Kolada</i> c) <i>Hederlez</i>	L/0/1
2.	Neredäydi uşaklar yortularda? Doorü variantı cevreyä alın: a) <i>kanikulda</i> b) <i>şkolada</i> c) <i>Kişinövda</i>	L/0/1
3.	Ne şkolacılar kanikulda tutmuş? Doorü variantı cevreyä alın: a) <i>oruç</i> b) <i>balık</i> c) <i>adetleri</i>	L/0/1
4.	Angı adetleri geçirmiş uşaklar? Teksttän çıkarın da sıralayın. _____	L/0/1/2/3/4/5

5.	Yazın üç soruş okunmuş tekstä görä, angıları çeketsinnär butakım : Kim _____ _____ Nezaman _____ _____ Neredä _____ _____	L/0/1/2 L/0/1/2 L/0/1/2
6.	Okunmuş tekst maanayca angı tipä girer.Yazın. _____	L/0/1
7.	Bulun teksttä da yazın üç uzun vokallı laf. _____	L/0/1/2/3/4
8.	Koyun tekstin adını da yazın onu. _____	L/0/1
9.	Bir cümläylän cuvap verin soruşa: Dädusu küçükkän, angı yortuları tutarmış? _____ _____	L/0/1/2
10.	Verilmiş cümledä baş paylarını çizin. <i>Biz türkü çaldık, şiir söledik, oynadık.</i>	L/0/1/2/3/4
11.	Teksttän verilmiş lafların antonimnerini yazın. küçük-_____ geçti-_____ kış-_____	L/0/1/2/3
12.	Bulun da çıkarın teksttän iki laf nazlı-küçüldek formasında, afiksleri nışannayın: _____	L/0/1/2/3
13.	Teksttän alınmış işlikleri koyun şindiki zamanda. geçti-_____ olarmışlar-_____ gelecez_____	L/0/1/2/3

14.	Verilmiş lafı “ <i>kış</i> ” hallara görä diiştirin, afiksleri gösterin. _____ _____ _____ _____ _____ _____	L/0/1/2/3/4 5/6/7
15.	Düzün da yazın bir tekst 5 cümledän <i>kış kanikulları</i> için. _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	L/0/1 L/0/1 L/0/1 L/0/1 L/0/1 L/0/1 L/0/2

IX. TESTİN KANTARLAMAK SHEMASI

<i>N.s/s</i>	<i>Testin işleri</i>	<i>Kantarlamak kriteriyaları</i>	<i>Kantarlamak sheması</i>	<i>Ballar</i>
1.	Nesoy yortulardı kanikullarda? Dooru variantı cevreyä alın: a) kasım b) Kolada c) Hederlez?	b)	<i>Hepsi 1 bal.</i>	1 bal
2.	Neredäydi uşaklar yortularda? Dooru variantı cevreyä alın: a) kanikulda b) şkolada c) Kişinövda	a)	<i>Hepsi 1 bal.</i>	1 bal
3.	Ne şkolacılar kanikulda tutmuş? Dooru variantı cevreyä alın: a) oruç b) balık c) adetleri	c)	<i>Hepsi 1 bal.</i>	1 bal
4.	Angı adetleri geçirmiş uşaklar? Teksttän çıkarın da sıralayın.	Kolada, Traka hêy -hêy, Yıldızlan, Çıbık-survaki gezmişlär.	<i>Hepsi 5bal.</i> <i>1-är bal</i> herbir laf için; <i>1-r bal</i> lafların dooru yazılması için.	5 bal
5.	Yazın üç soruş okunmuş tekstä görä, angıları çeketsinnär butakım: Kim _____ _____ Nezaman _____ _____ Neredä _____ _____	Üürenicinin bakışına görä.	<i>Hepsi 6 bal.</i> <i>1-är bal</i> dooru soruşun kurulması için; <i>1-är bal</i> lafların dooru yazılması için.	6 bal
6.	Okunmuş tekst maanayca angı tipä girer? Yazın.	Annatma.	<i>Hepsi 1 bal.</i>	1 bal

7.	Bulun teksttä da yazın üç uzun vokallı laf.	Kaar, yaayarmış, baaşışlar. (olabilir başka laflar da)	Hepsi 4 bal . 1-är bal herbir laf için; 1-r bal lafların dooru yazılması için.	4 bal
8.	Koyun tekstin adını da yazın onu.	Üürenicinin bakışına görä.	Hepsi 1 bal .	1 bal
9.	Bir cümläylän cuvap verin soruşa: Dädusu küçükkän, angı yortuları tutarmış?	Dädusu küçükkän Kolada hem Traka hêy – hêy gazärmiş.	Hepsi 2 bal : 1-r bal cümlelerin dooru kurulması için; 1-r bal kuralların dooru kullanılması için.	2 bal
10.	Verilmiş cümledä baş paylarını çizin. <i>Biz türkü çaldık, şiir söledik, oynadık.</i>	<u>Biz türkü çaldık</u> , şiir <u>söledik</u> , <u>oynadık</u> .	Hepsi 4 bal : 1-är bal lafların dooru çizilmesi için.	4 bal
11.	Teksttän verilmiş lafların antonimlerini yazın: küçük – geçti – kış –	küçük-büük geçti-çeketti kış-yaz	Hepsi 3 bal : 1-är bal herbir antonim için.	3 bal
12.	Bulun da çıkarın teksttän iki laf nazlı-küçüldek formasında, afiksleri nışannayın.	Çamcaaz, Ayaz-kızcaaz.	Hepsi 3 bal : 1-är bal herbir laf için; 1 bal afikslerini göstermek için.	3 bal
13.	Teksttän alınmış işlikleri koyun şindiki zamanda. geçti – olarmışlar – gelecez –	geçti-geçer olarmışlar-olêr gelecez-gelerlär	Hepsi 3 bal . 1-är bal herbir laf için.	3 bal
14.	Verilmiş lafı “kış” hallara görä diıştırın, afiksleri gösterin.	T. ne? kış S. neyin? kışın D. neyâ? kışa G. neyi? kışı E. nedä? kışta Ç. nedän? kıştan	Hepsi 7 bal : 1-är bal hallara görä lafı diıştirmek için; 1 bal da halların afikslerini göstermek için.	7 bal
15.	Düzün da yazın bir tekst 5 cümledän kış kanikulları için.		Hepsi 8 bal :	8 bal

		Ürenicinin bakışına görä.	1-är bal cümlelerin dooru kurulması için; 1 bal kuralların dooru kullanılması için; 2 bal – baalantılı tekst için.	

Toplam: 50 bal